

החוק להגנת האומה

22 בינואר 2012

החוק להגנת האומה (בבולגרית: Закон за защита на нацията) היה חוק גזע אנטישמי, שהיה בתוקף בממלכת בולגריה מ-23 בינואר 1941 עד ביטולו ב-5 בספטמבר 1944. החוק דמה במתכונתו לחוקי נירנברג והגביל את זכויותיהם של יהודי בולגריה. הוא תאם את מדיניותו של בוריס השלישי, מלך בולגריה, שבאמצעות ממשלתו והעומד בראשה בוגדאן פילוב נקט צעדי התקרבות לגרמניה הנאצית, במטרה לזכות בתמיכתה ולהשיב למדינה את השטחים שנגרעו ממנה במסגרת חוזה ניי, שסיים את מלחמת העולם הראשונה.

רקע

[עריכה] התגברות האנטישמיות הממוסדת בבולגריה

לאחר תבוסת בולגריה במלחמת העולם הראשונה נכפה על הבולגרים לחתום על חוזה ניי, ומכוחו נגרעו מהממלכה חבלי תראקיה, מקדוניה הווארדארית ודרום דוברוג'ה. תנאי חוזה ניי נתפשו בבולגריה כהשפלה לאומית. בנוסף, חברה ממלכת יוגוסלביה לצרפתים וממלכת יוון חברה לאימפריה הבריטית, ובהשפעת ברית המועצות הופגנו עוינות וחתרנות כלפי שלטון המלך בוריס השלישי. גורמים אלו הביאו את המלך הבולגרי לפנות, החל מאמצע שנות ה-30, לבעלת הברית הוותיקה, גרמניה הנאצית, ששבה למעמד של מעצמה. הגרמנים, מצדם, היו מעוניינים באוצרות הטבע ובמשאבים החקלאיים של הבלקן, שהיו חיוניים לכלכלתם. במאי 1935 ביקר הרמן גרינג בסופיה, וביוני 1936 ביקר המלך הבולגרי בברלין ונפגש עם אדולף היטלר. מחמת התקרבות זו החלה להתקיים בממלכה הבולגרית מדיניות אנטישמית ממוסדת נגד יהדות בולגריה. ב-1935 הותרה רשמית פעילותם של ארגונים אנטישמיים[1]. בדצמבר 1937 נשא שר הפנים והבריאות איוון קראסנובסקי (Иван Крачовски), נאום אנטי-יהודי בפני האקדמיה המדעית בסופיה. בעקבות הנאום יזמו נציגי הקונסיסטוריון פגישה עם קראסנובסקי, שבמהלכה טען השר שדבריו הוצאו מהקשרם[2].

ב-16 בספטמבר 1939 פרסם מפקד המשטרה הבולגרית, הקולונל אטאנאס פאנטב, בהנחייתו של ראש הממשלה גאורגי קיוסאיבנוב, צו המורה ל-4,000 נתינים זרים, רובם יהודים, לעזוב את הממלכה. המשטרה הבולגרית פעלה בקשיחות רבה באכיפת הצו, תוך הכאת היהודים ובזיזת רכושם. נתיני יוון וטורקיה התקבלו חזרה במדיניותיהם, אך מאות יהודים מחוסרי נתינות הובאו אל שטח ההפקר בגבולות יוון, טורקיה ובולגריה, והושארו שם, כשהם מותקפים בידי משמרות הגבול. בגבור הלחץ הציבורי הועברו היהודים לזוארנה ומשם עלו חלקם לארץ ישראל על גבי ספינות מעפילים[3][4]. ב-20 בספטמבר 1939 יזם הארגון האנטישמי "ראטניק" מצעד בחוצות סופיה. בהסכמה שבשתיקה מצד המשטרה הבולגרית והעומד בראשה, הסתיים המצעד בהתקפה על בתי עסק בבעלות יהודית, ניפוץ שמשות והצתות. האירוע זכה לכינוי ליל הבדולח הבולגרי[5]. הרקע להצעת החוק

בראשית 1940 התפטר ראש הממשלה קיוסאיבנוב, בלחץ המלך בוריס השלישי, ובממלכה נערכו בחירות שתוצאותיהן העניקו רוב מוחלט למפלגת השלטון בפרלמנט. ב-15 בפברואר 1940 מונה בוגדאן פילוב לראש הממשלה. פילוב היה מלוכן, נחשב נאמנו של המלך בוריס השלישי, ובהתאם לקו שהתווה המלך נקט צעדי התקרבות לגרמניה הנאצית. פילוב מינה את פטר גברובסקי, יושב ראש הארגון האנטישמי "ראטניק", לשר הפנים. באמצע 1940 שלח גברובסקי לברלין את עורך הדין אלכסנדר בלב, מראשי הארגון "ראטניק", כדי ללמוד את חוקי נירנברג ואת מנגנוני יישומם[6].

ב-10 באוקטובר הודיע השר גברובסקי על הגשת הצעת החוק להגנת האומה לאישור הפרלמנט. החוק דמה במתכונתו לחוקי נירנברג, וגברובסקי ציין בהודעה לעיתונות, כי הוא מכון נגד המיעוט היהודי במדינה. גברובסקי סירב לבקשת הקונסיסטוריון של יהדות בולגריה להיפגש עמו ולדון בהצעת החוק[7].

אישור החוק והפולמוס הציבורי סביבו

המאבק בהחלת החוק

עותק מהצעת החוק הגיע לידי ראשי הקונסיסטוריון, שהחלו לפעול בקרב אישי ציבור ופוליטיקאים בולגרים במטרה למנוע את החלתו. ראשי הקונסיסטוריון נפגשו עם ראש הממשלה בוגדאן פילוב, שהבטיח כי הערותיהם תילקחנה בחשבון בהצעת החוק שתוגש לפרלמנט. לפילוב לא הייתה כל כוונה להיענות לבקשות ראשי הקהילה, והצעת החוק הוגשה לאישור הפרלמנט במתכונתה הראשונית. פגישות המשך נערכו עם שר האוצר דוברי בוז'ילוב, עם שר המלחמה ועם שורת פוליטיקאים כגון פטקו סטאינוב, אלכסנדר צאנקוב וסטיואן דאנב. כן הוכן מכתב מפורט ובו נסקרה תרומת יהודי בולגריה לתקומתה המחודשת של הממלכה ומוסדותיה, והוא נשלח ל-120 אנשי ציבור, חברי פרלמנט, שרים ועיתונאים וכן למלך בוריס השלישי. ככלל, לא תמכה המערכת הפוליטית הבולגרית במאבק בני הקהילה, הן מחוסר הרצון להתעמת עם המלך, והן מאחר שחוק זה נתפש כ"מס שפתיים" לגרמניה, שיוביל להשבת השטחים שנגרעו מבולגריה לאחר מלחמת העולם הראשונה[8].

בקרב שכבת האליטה האינטלקטואלית מצאו בני הקהילה תמיכה. מספר ימים לפני הגשת הצעת החוק לאישור הפרלמנט, שלחו 21 מחשובי סופרי בולגריה, מכתב לראש הממשלה פילוב שבו צוין כי סופרי בולגריה נבוכים מעצם הצעת החוק, והם הוסיפו שאישורו ירשום פרק אפל בהיסטוריה הבולגרית. אגודת הרופאים הבולגרית שלחה מכתב לשר הפנים והבריאות גברובסקי, שבו נכתב כי אין הם יכולים להישאר אדישים לנוכח המתחולל, וכי יהודי בולגריה הם אזרחים נאמנים לממלכה. התאחדות עורכי הדין הבולגרית שלחה מכתב לראש הממשלה פילוב ובו בקשה לשורת הבהרות משפטיות בהתייחס להצעת החוק, תוך ציון שלתפישתם החוק מנוגד לחוקה הבולגרית, האוסרת על פילוחה של האוכלוסייה הבולגרית לגזעים עליונים ולגזעים נחותים.

הסינוד הבולגרי (ועידה כנסייתית בכירה), בהשראת המטרופוליט סטפן, העביר מחאה רשמית לארמון המלך, שבה נאמר כי במסגרת חתירת הממשלה הבולגרית להגנת האומה מסכנות, אסור להשלים עם אלימות ועם חוסר צדק כפי שהם מבטאים כלפי המיעוט היהודי[9]. עוצמת תגובת האליטה הבולגרית הפתיעה את הממשלה הבולגרית, וראש הממשלה פילוב הורה לצמצור הראשי להפיץ כרוזים בערי בולגריה נגד הסופרים הבולגרים, תוך טענה שקיבלו שוחד נכבד מבני הקהילה היהודית וכי הם משרתים אינטרסים זרים. בתגובה לכרוזים, שלח הפוליטיקאי דימו קזאסוב מכתב יוצא דופן בחריפותו לראש הממשלה בוגדאן פילוב. במכתבו ציין קזאסוב, כי בהשראת הממשלה הבולגרית "חוסה הזוהמה תחת כנפי הצנזורה". קזאסוב תקף אישית את פילוב, ומתח ביקורת סרקסטית על כך שבמסגרת תפקידו כנשיא האקדמיה הבולגרית למדעים, מכחן פילוב גם כמגן האמת והצדק בבולגריה[10]. בהנחיית הממשלה הבולגרית הוטלה צנזורה על כתיבה של הסופרים שחתמו על המכתב ועד לספטמבר 1944 לא פורסמו יצירותיהם.

גם פטר דנוב – ראש האחוזה הלבנה האוניברסלית, שכונתה גם "כת הדנוביסטים" ולותורתה נודעה השפעה על יעוצו של המלך הקולונל ליובומיר לולצ'ב – גילה יוזמה דומה. הלה העביר מכתב מחאה, מלווה באזהרה מרומזת בדבר גורל משותף אפשרי של המלך בוריס ושל אביו המלך פרדיננד.

אך למלך בוריס לא הייתה כל כוונה להתערב במהלכי החקיקה, והוא ציפה לסיימם המהיר, לקראת תחילת הדיונים על הצטרפות בולגריה להסכם התלת-צדדי[11]. למרות ההתנגדות הרחבה בקרב שכבות האליטה בבולגריה, היו ארגונים שתמכו בהחלת החוק, ובכללם איגוד קציני המילואים, ארגון הסטודנטים הלאומי[12], התאחדות הסוחרים הבולגרית, בנקאיים מובילים וראשי הצבא[10]. [עריכה] סוגיית ההתנצרות

בעקבות פרסום הצעת החוק ובתוכו, במסגרת הפרק העוסק במגבלות הכלכליות, סעיף הקובע שהוא לא יחול על יהודים שהתנצרו בטרם יכנס החוק לתוקפו, החלו פניות של מקצת מבני הקהילה אל נציגי הכנסייה במקומות יישוב שונים בבקשה להתנצר ובכך לשמור על מקורות פרנסתם. הנושא עורר פולמוס נוקב בקרב הקהילה היהודית והנהגתה, וכן בקרב הכנסייה הבולגרית, וזאת אף על פי שראש הכנסייה המטרופוליט סטפן ברך על התופעה והנחה את כמריו לסייע ליהודים ולנצחם בהליך מזוזר. מעריכים שכ-500 ראשי משפחה מקרב יהודי בולגריה התנצרו עד להחלת החוק. לאחר החלת החוק פסקה התופעה[13].

ברומניה השכנה, בת ברית נוספת של גרמניה הנאצית, התפתח תהליך חקיקה דומה, אך יותר אכזרי. ברומניה נאסרה המרת הדת ונדרפו גם המומרים. [עריכה] אישור החוק בפרלמנט הבולגרי

ב-12 בנובמבר הובא החוק לאישור הפרלמנט הבולגרי, ונידון במהלכן של מספר ישיבות, עד למועד אישורו בינואר 1941. החוק זכה לתמיכה רחבה בפרלמנט, ורק לקומץ מתנגדים קוליני בראשות פטקו סטאינוב וניקולה מושאנוב, שהפכו את הדיונים סביב אישורו לסוערים[14]. עוד נמנו עם המתנגדים צירים שהוגדרו "בלתי תלויים", כגון טודור פוליאקוב, שהיו למעשה נציגי המפלגה הקומוניסטית הבולגרית. עם תחילת הדיונים שלח יושב ראש הקונסיסטוריון של יהודי בולגריה, יוסף גירון, חוברת ליושב ראש הפרלמנט

הבולגרי, ובה נימוקים מפורטים נגד הצעת החוק[15].

ב-21 בינואר 1941 אושר החוק בפרלמנט ברוב גדול, והועבר על ידי השר גברובסקי לאישורו של המלך בוריס השלישי, שחתם עליו בו ביום. עם המצביעים בעד החוק נמנה דימיטר פשב, שהפך לימים למוביל המאבק נגד גירוש יהודי בולגריה למחנות ההשמדה. שנים מאוחר יותר ציין פשב בראיונות לעיתונות, כי העריך שהחוק הוא סימונו של מהלך שנועד להגשים את מטרותיה הפוליטיות של בולגריה, ולא תחילתו של מהלך שיוביל לניסיון השמדת יהודי הממלכה[14]. ב-23 בינואר פורסם החוק להגנת האומה ברשומות הממלכה[15].

[עריכה] החוק ומהותו

פרסום התקנות ליישום החוק ברשומות

החוק כלל שלושה חלקים. חלקו הראשון התייחס לארגונים יהודיים פנים-בולגריים ולארגונים בינלאומיים. חלקו השני היה קובץ תקנות גזע. חלקו השלישי התייחס לטיפול בגורמים חתרניים.

[עריכה] החלק הראשון

החלק הראשון של החוק אסר על קיומם של ארגונים יהודיים בינלאומיים "סודיים", ופירט את צורת פירוקם ואת אופן הפקעת רכושם לאחר הפירוק. החוק קבע כי ארגונים ציוניים שהוכרו על ידי חבר הלאומים יוכלו להמשיך בפעילותם. כך, נאלץ ארגון "בני ברית" להפסיק מיד את פעילותו, בעוד שהתנועה הציונית בבולגריה המשיכה לזמן מסוים את פעילותה. בהמשך, במסגרת תקנות החירום שפורסמו בבולגריה, נאסר גם על המשך פעילות התנועה הציונית[16].

[עריכה] החלק השני

החלק השני של החוק הכיל קובץ תקנות גזע. נקבע שיהודי הוא כל אדם שלפחות אחד מהוריו הוא יהודי. על היהודים הוטל להגיע ללשכות משרד הפנים ולהצהיר על יהדותם. נאסר על בעלי מוצא בולגרי לאמץ יהודים. היהודים חויבו במחיקת סיומות סלאביות כגון איץ' או אוב משמות משפחתם. על היהודים נאסר לבחור ולהיבחר למוסדות ציבור, ומי שביום החלת החוק כיהן במשרה כזו, פוטר לאלתר. על היהודים נאסר להתחתן או להתרועע עם גברים או עם נשים ממוצא בולגרי. במוסדות להשכלה גבוהה הוטל נומרוס קלאוזוס (שהגביל את מספר היהודים הלומדים במוסדות אקדמיים), בהתאם לאחוז היחסי של היהודים בכלל האוכלוסייה.

על בני הקהילה נאסר להעתיק את מקום מגוריהם ללא אישור המשטרה, נאסרה הגירת יהודים לסופיה והופקעו או נמכרו במחירי הפסד משמעותיים נכסי מקרקעין בבעלות יהודית באזורים החקלאיים. עוד הוטלה מכסת עיסוק במקצועות חופשיים ובמקצועות מסחר ותעשייה, בהתאם לאחוז היחסי של בני הקהילה היהודית באוכלוסייה הכללית. כל בעלי העסקים הנוספים מעבר לאחוז הנזכר לעיל חויבו לחסל את עסקיהם. הוטלה חובת הצהרה על כל נָכְסִי והנָדִי והנָדִל נָדִי של בני הקהילה. הכסף המזומן עליו הוצגר הופקד בחשבונות בנק מוגבלים בבנק הממלכתי הבולגרי ומשיכת הכספים מהם הותנתה באישור הבנק. כל רכוש שלא הוצגר עליו, הוחרם. עוד נאסר על בני הקהילה לעסוק בעמילות מכס, ראיית חשבון, להיות בעלי בתי מרקחת וברוקרים וכן לנהל בתי עסק, להיות חברים במועצות מנהלים ולעסוק ביעוץ משפטי. החוק קבע הקלות מסוימות לנכי וג'בורי מלחמה. עוד נקבע בחוק, שלבני הקהילה אסור לשרת בצבא הבולגרי, ובני הגיוס יתייצבו לפלוגות עבודה[15]. בנוסף נקבע כי המגבלות הכלכליות לא יחולו על יהודים שהתנצרו בטרם נכנס החוק לתוקפו[13].

[עריכה] החלק השלישי

החלק השלישי הגדיר שורת פעולות אנטי-לאומיות ופעולות החשודות כבגידה או כהמרדה, שעשויות להתבצע הן על ידי בני הקהילה היהודית והן על ידי כלל האוכלוסייה, ופירט את הענישה הצפויה לכל פעולה.

[עריכה] יישום החוק והרחבתו

הטלאי הצהוב שיהודי בולגרי חויבו לענוד מתוקף תקנות הרחבת החוק להגנת האומה

שלט שבני הקהילה היהודית חויבו להציב על בתי מגורים בהם התגוררו יהודים, מתוקף תקנות הרחבת החוק להגנת האומה

[עריכה] חלות החוק

ככלל, הוחל החוק על בני הקהילה היהודית אזרחי בולגריה. עם החלת החוק ולאחריה התעוררו סוגיות הקשורות לחלותו ועסקו בעיקרן במעמד היהודים תושבי החבלים שסופחו לבולגריה, ואלו המתגוררים מחוץ לממלכה. ליהודי חבל דרום דוברג'ה שהוחזר לבולגריה במסגרת הסכם קראיובה הוענקה אזרחות בולגרית משום שלשיטתה של ממשלת בולגריה, הוחזר החבל לבולגרים בהליך דיפלומטי, בהסכמתה המלאה של ממשלת רומניה ובתמיכת הקהילה הבינלאומית[17]. כך, הוחל החוק באופן רשמי גם על תושביו היהודים של חבל זה.

באפריל 1941 פלש הוורמאכט לשטחי ממלכת יוגוסלביה וממלכת יוון והכניע אותן תוך זמן קצר. עד לסוף אפריל הועברו חבלי מקדוניה הווארדארית ותרסקיה היוונית לחזקת הבולגרים, ויחידות צבא בולגריות נכנסו לחבלים אלו. לאוכלוסייה היוונית והיוגוסלבית הוענקה מיד אזרחות בולגרית, אך היא נמנעה מהיהודים. אף על פי שלא היו אזרחים בולגרים הוטלו על יהודי תרסקיה ומקדוניה מגבלות בכפוף לסעיפי החוק להגנת האומה, ובכלל זה הגבלת תנועה, החרמת רכוש, הגבלת תעסוקות ועבודות כפיים. בהמשך, ב-10 ביוני 1942 נתנה הממשלה הבולגרית תוקף רשמי להחלטה להעניק אזרחות בולגרית לכל הנתינים היוגוסבלים והיוונים בשטחים שסופחו לבולגריה. בנוסף, נכתב בהחלטה כי: "פקודה זו לא מיועדת לאנשים ממוצא יהודי"[18].

סוגיה נוספת הייתה מעמדם של היהודים אזרחי בולגריה ששהו מחוץ לממלכה והתגוררו במדינות אשר נכבשו על ידי גרמניה הנאצית. ביולי 1942 הודיעו נציגי הממשלה הבולגרית בתשובה לפנייה גרמנית כי הם "מוותרים" על אזרחיהם המתגוררים בשטחי גרמניה, בארצות הכבושות על ידי גרמניה, ובאלו הנתונות להשפעתה. בגרמניה שהו כמה מאות יהודים נתיני בולגריה, והם נעצרו וגורשו למחנות ההשמדה. בצרפת שהו 178 יהודים נתיני בולגריה, הם נעצרו, הובלו למחנה הריכוז דראנסי ובהמשך גורשו לאושוויץ. כמה עשרות התגוררו בצ'כוסלובקיה. הנושא עלה שוב על סדר היום עם מעצרו ביוון של ד"ר שאול מיזאן. ב-11 ביוני 1943, בתשובה לשאלת נציגי הממשל הנאצי, הודיע משרד החוץ הבולגרי, כי: "בולגריה איננה מתעניינת לחלוטין במצב היהודים נתיני בולגריה, הנמצאים בגרמניה ובארצות הכבושות ואין לפקפק בהחלטה לגרשם"[19].

[עריכה] יישום החוק

ב-17 בפברואר 1941 פורסמו ברשומות הממלכה התקנות המיוחדות ליישום החוק. התקנות החמירו והוסיפו על החוק שאושר בפרלמנט, אך המלך אישר את פרסומן. התקנות קבעו הליך מהיר לפיזור של כל הארגונים היהודיים, ובכלל זה ארגונים שהוכרו על ידי חבר הלאומים, הן כללו הגדרה מתוקנת לגבי זהות היהודים וביטלו את ההקלות לגיבורי מלחמה. בנוסף, נאסר על משפחות יהודיות לגור ביחד עם משפחות בולגריות באותו מבנה ללא היתר מיוחד. בני הקהילה חויבו להצהיר על כל פריט רכוש ששווי עולה על 500 לבות, במקום 5,000 לפי נוסח החוק המקורי, ונקבע מנגנון להעברת הכספים, שיתקבלו ממכירת העסקים בבעלות יהודית לבנק הבולגרי המרכזי.

מיד עם פרסום התקנות החלו בפיטורי כל החיילים והקצינים ממוצא יהודי ששירתו בצבא הבולגרי. בהמשך פוטרו פקידי הציבור, ולאחר מכן שכירים שהועסקו בבתי עסק פרטיים. על יהודי בולגריה הוטלה הגבלת תנועה, ובסופיה הבירה החל מבצע פינוים מרחבי העיר וריכוזם ברובעי מגורים שהיו בעלי אחוז גבוה של אוכלוסייה ממוצא יהודי. נקבעה מכסה של ארבע נפשות לכל חדר בבית שבו התגוררו יהודים, פורסמו הגבלות על רכישת מוצרי מזון ושונים ורשימת חנויות המורשות למכור מזון ליהודים. נקבע שלבני הקהילה היהודית יונפקו תעודות זהות מיוחדות בצבע ורוד. הופקעו כל מכשירי הרדיו וכלי הרכב שהיו ברשותם. נאסר השימוש בטלפון ללא היתר מיוחד. פורסם קובץ עונשין, המפרט את הענישה שתוטל על יהודי בולגריה בגין עבירה על כל אחת מתקנות יישום החוק להגנת האומה.

ב-1 במאי 1941 נקראו 8,000 גברים יהודים, בגילאים 20 עד 40, לביצוע עבודות כפיה במסגרת פלוגות עבודה, והם הועסקו בסלילה ובהרחבת צירי תנועה בסמיכות לגבול עם ממלכת יוון[20].

[עריכה] הרחבת החוק

ב-29 בספטמבר שוחררו עובדי הכפייה לבתייהם, אך ב-29 בינואר 1942 נקראו לפלוגות העבודה 9,000 גברים יהודים בגילאי 42-20, ללא כל הקלות בגין מצב רפואי כזה או אחר[20]. ב-29 בדצמבר 1941 נשלח אלכסנדר בלב לברלין, כדי לבחון את הרחבת האמצעים לטיפול ב"בעיה היהודית". עם שובו, ב-14 בפברואר 1942, הגיש בלב לשר הפנים גברובסקי המלצות לתיקון החוק להגנת האומה. בעקבות המלצותיו הגיש ביולי 1942 ראש הממשלה בוגדאן פילוב הצעת חוק חירום, שיתיר לממשלה הבולגרית לקנות בכל האמצעים כדי לפתור את סוגיית יהודי הממלכה. ב-26 באוגוסט, עם אישורו של חוק החירום, הוקם הקומיסריון לשאלות יהודיות וב-3 בספטמבר הועמד אלכסנדר בלב בראשו[21]. התקנות נגד יהודי הממלכה הוחמרו, הוחלה חובת ענידת כוכב צהוב בהופעה פומבית של יהודים בבולגריה, וכן דירות ובתי עסק בבעלות יהודית סומנו בסימון מיוחד[22].

במטרה להפקיע את כל הרכוש היהודי, פורסמה תקנה שחייבה את היהודים להצהיר על כל פריטי רכושם ושהכריזה על הטלת מס על הרכוש, בשיעור שנע בין 20 ל-25 אחוזים. חישוב המס בוצע על פי הערכת שוק מופרזת במתכוון, כך שבפועל מדובר היה בהחרמת הרכוש. בעקבות התקנה הוגשה מחאה רשמית מטעם נציגי הסגל הדיפלומטי בבולגריה שייצגו את איטליה, את ספרד, את ממלכת רומניה ואת הונגריה, תוך דרישה לפטור את נתיניהן מיישום תקנה זו. ב-18 באפריל 1942 הוצא צו לפיזור ההסתדרות הציונית

